

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ἘΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

Ὅτι δὲ περὶ τοῦ τοῦ Πλάτωνος ἔργου
βούλομαι ἢ περὶ ποιήσεως καὶ αἰσῶν καὶ
τῶν αἰσῶν αἰσῶν. (Ἰδὲ τὸ ἔργον).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1884

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ρατώση τούλάχιστον μέ τόν τρίτον βαθμόν προόδου τās τέσσαρας τάξεις τοῦ κυρίου σχολείου.

Κατά τήν ἐγγράφην οἱ μαθηταὶ ἀποτίουσι δικαίωμα φοιτηνίων 2,10 (δραχμαὶ 5,25), δι' ὧν πλουτίζονται αἱ διδακτικαὶ συλλογαί, τὰ δὲ δίδακτρα εἰσὶ τὰ τῶν κυρίων σχολείων ἠϋξημένα κατὰ τὸ ἥμισυ τὰ τῶν ἐξετάσεων, τῆς διαρκείας τοῦ σχολαστικοῦ ἔτους καὶ τῶν διακοπῶν ἔχουσιν ὡς εἰς τὰ κύρια σχολεῖα.

(ἔπεται συνέχεια).

Ἡ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ ΕΝ Τῇ ΠΡΑΞΕΙ.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

(Ἀπόσπασμα Ε΄.)

1881, Δεκεμβρ. 23. — Πολλάκις ἐσκέφθην, διὰ τί ἄρά γε ἔρχονται οἱ παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον; Κοινῶς λέγομεν· «διὰ νὰ μάθουν γράμματα.» Ἄλλὰ τοῦτο δέν μοι φαίνεται τελικὸς σκοπὸς σπουδαῖος οὐδὲ πολλοῦ λόγου ἄξιος, καὶ τοῦτο, οὐ μόνον ὅταν βλέπω ὅτι γράμματα δὲ δέν μανθάνουν, ἀλλὰ καὶ ὅταν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου ἢ φαντάζωμαι σχολεῖα, ἐν οἷς τῶ ὄντι οἱ παῖδες μανθάνουσι γράμματα. Γράμματα λέγοντες βεβαίως ἐννοοῦμεν γνώσεις· ἀλλὰ λοιπὸν διὰ ν' ἀποκτήσωσι ποσόν τι γνώσεων, φοιτῶσιν οἱ παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον; Βεβαίως οὐχί. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει προορισμὸν τινα νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ προορισμὸς οὗτος ὀρίζεται ὑπὸ τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων, δι' ὧν ὁ Θεὸς ἐπροίκισεν αὐτόν. Προορισμὸς δὲ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀρετὴ· ἀρετὴ δὲ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τελειότης. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ εἶναι πεπροικισμένος διὰ μεγίστης δεκτικότητος, οὐχ ἥττον γεννᾶται τῶν πλείστων ζώων ἀτελέστερος καὶ ἐνδεέστερος εἰς τὴν θεραπείαν τῶν τε σωματικῶν καὶ

(α) Ἴδὲ συνέχ. ἐν τούτῳ. Θ'. καὶ Ι'. σελ. 447.

τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ἔχει ἀνάγκην ἀγωγῆς. Ἡ δὲ ἀγωγή κατὰ ταῦτα εἶναι μία ἐπενέργεια σκόπιμος τῶν ἐνηλίκων ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων, ἵνα δι' αὐτῆς καταστῶσιν οἱ παῖδες ἱκανοὶ νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν προορισμὸν τῶν, νὰ καταστῶσι τέλειοι ἄνθρωποι. Ἡ ἀγωγή αὕτη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη διεξάγεται ὑπὸ τῶν γονέων, ὀδηγουμένων ὑπὸ τῆς φιλοστοργίας, καὶ ἔχει κυρίως χαρακτηῖρα σωματικῆς θεραπείας· ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ ἀδάεστατοι τῶν γονέων ἐπιτυχῶς ἐν μέρει διεξάγουσι καὶ τὴν ἄλλην ἀγωγήν τὴν πνευματικὴν, ὀδηγὸν ἔχοντες τὴν φύσιν καὶ τὴν πείραν, ὃ δὲ παῖς ἐν τῇ πατρικῇ ἐστοία οὐ μόνον πλείστας γνώσεις ἀποκτᾷ, οὐ μόνον γίνεται κάτοχος τῆς μητρικῆς γλώσσης εὐχερέστατα καὶ ἐν χρόνῳ σχετικῶς βραχυτάτῳ, ἀλλὰ καὶ μὲ πρακτικὰ τινὰ ἀξιώματα ἐξοικειοῦται, καὶ ἔξεις οὐκ ὀλίγας ἀποκτᾷ καὶ σχεδὸν ἡθὸς τι σχεδιογραφεῖται, ἵνα οὕτως εἶπω, ἐν αὐτῷ. Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι τὸ ἔτι ἀόριστον καὶ μεγάλων μεταβολῶν ἐπιδεκτικὸν τοῦτο ἡθὸς εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδίως μιμήσεως· διότι μιμητικώτατον ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὀρμώμενος καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ σχολεῖον εἶναι συνέχεια τοῦ πατρικοῦ οἴκου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὀφείλει νὰ ἐξακολουθῇ καὶ νὰ συμπληροῖ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς, τὸ ἐν τῷ οἴκῳ ἤδη ἀρξάμενον. Τὸ σχολεῖον εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἦναι τόπος ἀγωγῆς, ὃ δὲ διδάσκαλος, ἀναπληρῶν καὶ συμπληρῶν τοὺς φυσικοὺς γονεῖς ὀφείλει νὰ ἦναι πρῶτιστα πάντων παιδαγωγός. Εὐρίσκω λοιπὸν ὅτι φέρω μεγίστην εὐθύνην· διότι τὸ ἔργον μου δὲν εἶναι μόνον νὰ διδάσκω διαδοχικῶς τὰ διάφορα τοῦ προγράμματος μαθήματα, ἀλλὰ κυρίως νὰ παιδαγωγῶ. Τί δὲ πρέπει νὰ ἐννοῶ, ὅταν λέγω παιδαγωγῶ; Τί ἄλλο ἢ ὅτι πρέπει νὰ δώσω μορφήν τινὰ ὠρισμένην εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδῶν, ὥστε καὶ νὰ θέλωσι καὶ νὰ δύνανται νὰ γείνωσι καλοὶ καγαθοὶ, ἦτοι ἄνθρωποι ἐνάρετοι· ὥστε ὅλη ἡ ἐνέργειά μου πρέπει ν' ἀποτείνηται εἰς τὴν βούλησιν τῶν παιδῶν. Ἀλλὰ ἡ βούλησις εἶναι τι αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ; ὄχι· αὕτη ἐντελῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γνώσεως, ἢ καλλίον ἐκ τῶν

(ΓΟΜ. Ζ')

συναίσθημάτων, τὰ ὅποια ἡ γνῶσις τῶν πραγμάτων διεγείρει ἐν ἡμῖν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἡ γνῶσις ἐλλείπει, ἢ εἶναι ἀτελής, ἢ δὲ παῖς κινεῖται εἰς πράξεις ὑπὸ ὁρμῶν τυφλῶν, ὀφείλω κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἡλικίαν νὰ ἐπιδρῶ ἀμέσως εἰς τὴν βούλησιν τῶν παιδῶν, νὰ π ρ ο σ τ ἄ σ σ ω δηλ. αὐτὸν νὰ πράττῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον ἐγὼ θέλω (πᾶν δὲ ὅ,τι ἐγὼ θέλω εἶναι ἀγαθόν), καὶ ν' ἀπαγορεύω εἰς αὐτὸν νὰ μὴ πράττῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον ἐγὼ δὲν θέλω, (πᾶν δὲ ὅ,τι ἐγὼ δὲν θέλω εἶναι κακόν). Συγχρόνως ὁμως πρέπει νὰ φωτίζω αὐτὸν, νὰ πληθύνω τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἐν αὐτῷ. Τοῦτον δὲ τὸν σκοπὸν ἔχει ἡ διδασκαλία μου. Ἄρα ὁ διδάσκαλος κυρίως παιδαγωγεῖ, ἀνατρέφει, ἀλλ' ἡ παιδαγωγία του ἐκτελεῖται διττῶς, ἀμέσως διὰ τῆς παιδονομίας καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς διδασκαλίας. Οὕτως εὐρίσκω ὅτι ἡ διδασκαλία μου εἶναι ὄχι σκοπός, ἀλλὰ τὸ ἕτερον τῶν μέσων τῆς ἀγωγῆς, καὶ μόνον τότε ἔχει ἀξίαν, ὅταν παιδαγωγῆ, ὅταν μορφόνῃ τὴν ψυχὴν, ὅταν κινή τὸν παῖδα εἰς τὸ νὰ πράττῃ συμφῶνως μετ' ἐκεῖνο, ὅπερ γινώσκει ὅτι εἶναι ἀγαθόν.

Δεκεμβρίου 31.— Ἡ τάξις πρέπει ἐν τῇ ἀγωγῇ νὰ λάβῃ τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐπιδιωκομένης μορφώσεως. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι αὕτη εἶναι ἡ βάση, ἐφ' ἧς ὁ παιδαγωγὸς δύναται ἀσφαλῶς καὶ εὐχερέστερον νὰ ἐποικοδομήσῃ τὰς ἄλλας ἀρετάς. Δὲν εἶναι ἡ τάξις ἡ βάση τῆς ἀρμονίας τοῦ Παντός; Διὰ τοῦτο προσεπάθησα δι' ὅλης τῆς παιδαγωγικῆς μου ἐνεργείας νὰ ἐγκαταστήσω τὸ κράτος αὐτῆς ἐν τῷ σχολείῳ μου καὶ βαθέως νὰ ἐγχαράξω αὐτὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν μου ὡς ἔξι ν. Τάξις καὶ ἀκρίβεια εἰς τὴν φοίτησιν, τάξις κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας ὥραν, τάξις κατὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ τὴν ἐξοδὸν, τάξις κατὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν, τάξις εἰς τὸν τρόπον τοῦ κάθησθαι καὶ ἐγείρεσθαι, τάξις εἰς τὰ τετράδια, τάξις εἰς τὰς παιδιάς, εἰς πάντα τάξις. Ὅλη ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία εἶναι κυρίως τάξις αὐστηρά. Ἐκαστος δὲ δύναται νὰ παρατηρήσῃ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς ἀνθρώπους πολλάκις ἔλωσ ἀγροίκους καὶ ἀξέστους. Οὕτως ἐκτιμήσας τὴν δύναμιν τῆς

τάξεως, ἔδωκα μεγίστην εἰς αὐτὴν προσοχὴν. Δύο δὲ μέσα μετεχειρίσθην, ὥπως εἰσαγαγῶ αὐτὴν εἰς τὸ ἦθος τῶν μαθητῶν μου, τὴν προσταγὴν ἀγλυνότι, ἦτοι τὴν ἄμεσον καὶ ἐν συγκεκριμέναις περιστάσεσιν ἐπιβολὴν αὐτῆς, καὶ τὴν διδασκαλίαν, ἦτοι τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας πορίσματα. Καὶ ὁμῶς τὰ ποτελέσματα δὲν ἱκανοποίησαν τὰς προσπάθειάς μου. Ἐσκέφθην λοιπὸν ὅτι καὶ εἰ ἐλλείπει, καὶ ἐζήτησα ν' ἀνακαλύψω τὸ ἐλλείπον τοῦτο. Τῷ ὄντι ἔλειπεν ὁ οὐσιωδέστατος παράγων, τὸ παράδειγμα, καὶ ἔλειπεν οὐ μόνον ἐκ τοῦ οἴκου ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ σχολείου . . . Τὴν τάξιν, τὴν ὁποίαν μετὰ τόσοῦ ζήλου προτεπάθουν νὰ ἐφαρμόσω εἰς τοὺς παῖδας, τὴν τάξιν αὐτὴν ἐγὼ αὐτὸς, ὁ διδάσκαλος τῶν παιδῶν, δὲν ἐφήρμοζον! Ἐξήτασα τὸ γραφεῖόν μου, καὶ εὔρον αὐτὸ ἐν ἀταξίᾳ! Πολλάκις ἠρχόμην εἰς τὸ σχολεῖον οὐχὶ τὴν τεταγμένην ὥραν. Τὸ πῖλόν μου καὶ τὴν ράβδον καὶ τὰ βιβλία μου ἄλλοτε ἄλλοτε ἀπέθετον. Δις συνέλαβον ἑμαυτὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ πτύοντα εἰς τὸ δάπεδον! Ἐγὼ αὐτὸς λοιπὸν κατέστρεφον τὸ ἰδίόν μου ἔργον. Ἐκτοτε δὲ ἀπεφάσισα νὰ προσέχω ἑμαυτῷ, καὶ διὰ πᾶσαν ἀταξίαν νὰ ἐρωτῶ μὴ αὐτὸς ἐγὼ πταίω.— Εἰς τὴν ἄμεσον λοιπὸν ἀγωγὴν παντὸς ἄλλου δραστηκώτερον μέσον καὶ ἰσχυρότερον εἶναι τὸ παράδειγμα ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τὸ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἀπορῶ δὲ πῶς τόσον χρόνον μὲ διέφευγεν ὁ σοφὸς τοῦ καρκίνου καὶ τῶν τέκνων του μῦθος. Θέλετε νὰ ἀνακαλύψητε τὴν αἰτίαν τῶν ἐλαττωμάτων, τῶν ἀταξιῶν, τῶν κακιῶν τῶν παιδῶν; ἐξελέγξατε τὸ ἦθος τῶν γονέων καὶ τοῦ διδασκάλου. Μορφώσατε λοιπὸν διδασκάλους, ἵνα μορφώσητε τὴν νεότητα. Μορφώνει δὲ διδασκάλους δὲν σημαίνει ἐφοδιάζειν αὐτοὺς μὲ πῆραν τινὰ πλήρη διαφόρων γνώσεων. Δυστυχῶς ὁμῶς τοιοῦτο μορφωτήριον ἐν Ἑλλάδι δὲν συνέστη εἰσέτι.

Ἔχων ὑπ' ὄψιν μου ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶναι ἡ μόρφωσις ἡθους ὑγιούς καὶ προσέχων, ὅσον οἶόν τε, ἑμαυτῷ, εὐρίσκω ὅτι τὴν μόρφωσιν ταύτην διευκολύνομεν, ἐάν εἰς τοὺς παῖδας ἐμφυτεύσωμεν ἕξεις τινὰς ἀγαθὰς. Δὲν εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἕξις; Ἄλλ' ἡ ἕξις εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπαναλήψεως τῆς

αὐτῆς πράξεως. Κατέστρωσα λοιπὸν νόμους τινάς, καὶ τούτους ἐπιβάλλων ἐκάσποτε ζητῶ τὴν πρακτικὴν αὐτῶν ἐφαρμογὴν. Οὐδέποτε δὲ μεταβαίνω εἰς τὴν δημοσίευσιν οὕτως εἰπεῖν νέου νόμου παιδαγωγικοῦ, πρὶν ἰδῶ ὅτι ὁ ἤδη ἐπιβληθεὶς τηρεῖται καὶ ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῶν παιδῶν. Λέγω π. χ. «ὅλοι πρέπει νὰ ἔχετε ἀλεξίρρυπον εἰς τὰ βιβλία σας.» Ἐξετάζω δὲ καθ' ἐκάστην, ἂν τὸ δοθὲν παράγγελμα ἐκτελεῖται· καὶ τότε μόνον δίδω ἄλλο πρόσταγμα συγκεκριμένον, π. χ. «πᾶν ὅ τι εὐρίσκετε εἰς τὸ σχολεῖον νὰ τὸ φέρετε πρὸς ἐμέ,» ὅταν βεβαιωθῶ ὅτι τὸ πρῶτον ἐκτελεῖται πλέον, καὶ πάλιν ὁμοῦς δὲν λησμονῶ νὰ ἐπιτηρῶ τὴν ἐφαρμογὴν ἐκείνου. Οὕτω δὲ οἱ μαθηταὶ μου ἀπέκτησαν ἤδη ἱκανὰς ἀγαθὰς ἐξεις. Τοιούτους δὲ νόμους, οὓς κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδὸν ἐπιβάλλω, ἔχω τοὺς ἐξῆς, τὸν τῆς καθαριότητος, τῆς τάξεως, τῆς ἀκριθείας, τῆς φιλοπονίας, τῆς αὐτενεργείας, τῆς εὐσεβείας, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλανθρωπίας.

ΒΑ. ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΙΓΝΙΔΙΩΝ ΔΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ΣΦΑΙΡΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ Δ^Ρ Η. MARQUARDT

καθηγητοῦ ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς Γουστρόδας.

Ἐπειδὴ πολλὴ ὑπάρχει ἤδη σπουδὴ καὶ δικαίως περὶ τὴν ἀρχαίαν γυμναστικὴν, δὲν θὰ ἦναι ἀπὸ σκοποῦ νὰ ἐκτεθῇ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ ἡ λίαν ἐνδιαφέρουσα σφαιροπαιξία, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ πρὸς μάχην ὁμοία κατ' ὁμάδας παιδιὰ, ἣτις παρά τε τοῖς Ἑλλησι καὶ Ῥωμαίοις ἦτο τὰ μάλιστα προσφιλέης καὶ ἕνεκα τούτου ἀπετέλει σπουδαῖον τῆς ἀρχαίας γυμναστικῆς μέρος. Ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τοιούτων παιδιῶν ἐρείδεται ἐπὶ ὀλίγων, ἔκτοτε δὲ ἀμφιβόλων εἰδήσεων καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ μαρτυριῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων, καὶ ἕνεκα τούτου καὶ μαρτυρίαι τῶν νεωτέρων ἐγγειριδίων,